

***В. В. Шаповалов**, перший заступник начальника слідчого управління ГУ МВС України в Харківській області, доктор фармацевтичних наук, професор кафедри фармацевтичного права Національного фармацевтичного університету,*

***В. О. Шаповалова**, завідувача кафедрою фармацевтичного права Національного фармацевтичного університету, доктор фармацевтичних наук, професор,*

***Ю. В. Васіна**, асистент кафедри фармацевтичного права Національного фармацевтичного університету,*

***М. В. Ключев**, слідчий ГУ УМВС України в Харківській області*

ДО ПРОБЛЕМИ ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА НЕЛЕГАЛЬНОГО СПОЖИВАННЯ ПСИХОАКТИВНИХ РЕЧОВИН НЕПОВНОЛІТНІМИ

За даними судово-фармацевтичного моніторингу питома вага контингенту правопорушників у сфері незаконного обігу психоактивних речовин (ПАР) припадає на вікову групу до 30 років, яка становить майбутнє нації і формує її генофонд. Це прирівнює проблему порушення обігу ПАР до проблеми національної безпеки держави.

У психолого-правовому плані неповнолітніми пізнаються і засвоюються основні моральні та правові норми, формується адекватна чи деформована їх правосвідомість. Проте неповнолітня особа стає спроможною усвідомлювати власні дії та вчинки з огляду на правові наслідки. Цю

особливість ураховано кримінальним законодавством у визнанні неповнолітнього суб'єктом злочину з 16 років, а з окремих видів злочинів – і з 14 років (ст. 22 Кримінального кодексу України). Неповноліття також враховується в призначенні покарання як пом'якшувальна обставина та у визначенні можливості звільнення від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру.

Соціологічні опитування неповнолітніх правопорушників засвідчують, що багато з них наївно вважали стан сп'яніння обставиною, яка принаймні пом'якшує покарання, а в окремих ситуаціях – взагалі звільняє від відповідальності. Проте чинне кримінальне законодавство визначає, що стан сп'яніння від вживання алкоголю, наркотиків, інших ПАР не звільняє від відповідальності (ст. 21 КК), а є обставиною, яка обтяжує покарання (ст. 67 КК).

Основними причинами звільнення затриманих неповнолітніх осіб за вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів і не застосування для них запобіжного заходу у вигляді взяття під варту є неякісне збирання матеріалів дослідчої перевірки, обмаль доказів на час вирішення питання про арешт, поверхове розслідування кримінальних справ, недотримання вимог чинного законодавства, недбалість окремих слідчих та їх недостатня фахова підготовка. Так, вже у 2008 р. повернуто для додаткового розслідування СУ ГУМВС України в Харківській області 79 кримінальних справ, з них 60 прокурорами та 19 судами, що складає 2,9% від усіх справ, направлених до суду з обвинувальними висновками стосовно дітей (2708 осіб). Проте за 3 місяці 2007 р. для додаткового розслідування було повернуто 62 кримінальні справи, з яких 41 прокурорами та 21 судами, що на 21,5% менше в порівнянні з аналогічним періодом 2008 р.

Аналізуючи причини повернення кримінальних справ для додаткового розслідування, слід відзначити, що як і в попередні роки, головною причиною неякісного досудового слідства залишається порушення вимог ст. 22 КПК

щодо всебічного, повного й об'єктивного розслідування фактичних обставин у справах. Серед інших причин слід відзначити, що ряд керівників слідчих підрозділів не здійснюють належний контроль за роботою підлеглих, детально не вивчають кримінальні справи перед направленням їх прокурору з обвинувальним висновком та не аналізують причини повернення справ для додаткового розслідування.

Крім того, однією з причин є незадовільне ставлення до виконання своїх службових обов'язків окремих слідчих, які розслідують кримінальні справи безпланово, на низькому професійному рівні, допускають суттєві помилки при оформленні процесуальних документів. На низьку якість досудового слідства у справах щодо нелегального споживання ПАР неповнолітніми також впливає недотримання окремими керівниками слідчих підрозділів вимог щодо спеціалізації слідчих при розслідуванні справ зазначеної категорії.

Отже, ігнорування або незнання вимог кримінально-процесуального законодавства щодо розслідування справ стосовно зловживання ПАР неповнолітніми негативно впливає на повноту та об'єктивність досудового слідства, а також призводить до порушення їх прав і законних інтересів.

Таким чином, шляхи вирішення зазначених проблем знаходяться в комплексному і системному підході всіх зацікавлених служб, які беруть участь у вихованні молоді та профілактиці злочинності в її середовищі. При розслідуванні кримінальних справ щодо нелегального споживання ПАР неповнолітніми треба особливу увагу приділяти встановленню осіб, які збувають ПАР саме в середовищі неповнолітніх, що актуально для оперативних підрозділів МВС України, оскільки дозволяє вийти на весь ланцюжок осіб, котрі знаходяться у сфері незаконного обігу ПАР.